

Tadqiqot.uz

XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

**SOHA LINGVISTIKASI: TILSHUNOSLIK
VA TIBBIYOT INTEGRATSIYASINING
MUAMMOLARI, YECHIMLARI HAMDA
ISTIQBOLLARI**

**10-NOYABR
2021**

BUXORO, UZBEKISTAN

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI

SOHA LINGVISTIKASI:
TILSHUNOSLIK VA TIBBIYOT
INTEGRATSIYASINING
MUAMMOLARI, YECHIMLARI
HAMDA ISTIQBOLLARI
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari

Buxoro, 10-noyabr, 2021-yil

© Tadqiqot.uz

**MINISTRY OF HIGHER AND SECONDARY SPECIAL
EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

BUKHARA STATE UNIVERSITY

**LINGUISTICS OF DIFFERENT
FIELDS:
PROBLEMS, SOLUTIONS AND
PROSPECTS OF LINGUISTICS
AND MEDICAL INTEGRATION**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE**

Bukhara, November 10, 2021

**МИНИСТЕРСТВО ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО
СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ
УЗБЕКИСТАН**

БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

**ОТРАСЛЕВАЯ ЛИНГВИСТИКА:
ЗАДАЧИ, РЕШЕНИЯ И
ПЕРСПЕКТИВЫ
ЛИНГВИСТИКИ И
МЕДИЦИНСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ**

**МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ**

Бухара, 10 ноября 2021 г.

© Tadqiqot.uz

“Soha lingvistikasi: tilshunoslik va tibbiyot integratsiyasining muammolari, yechimlari hamda istiqbollari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari.–Buxoro: Tadqiqot.uz, 2021.

Buxoro davlat universiteti O`zbekiston Respublikasi oliy va o`rta maxsus ta`lim vazirligi, O`zbekiston Respublikasi innovatsion rivojlanish vazirligi, O`zbekiston Respublikasi sog`liqni saqlash vazirligi, O`zbekiston Respublikasi tadqiqot.uz. markazi, Buxoro davlat universitetining Pedagogika instituti bilan hamkorlikda “Soha lingvistikasi: tilshunoslik va tibbiyot integratsiyasining muammolari, yechimlari hamda istiqbollari” mavzusida xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya o`tkazdi.

O`zbek, rus, ingliz tillaridagi mazkur konferensiya materiallarida tilshunoslikda til, shaxs, jamiyat munosabatlari tadqiqi muammolari va innovatsion g`oyalar tizimini shakllantirish istiqbollari; o`zbek tili tibbiyot leksikografiyasi va terminologiyasini rivojlantirish ijtimoiy zaruriyat; tibbiyot ta`limida lingvokulturologiya va psixolingvistikaning ahamiyati hamda dolzarbligi; tibbiy birliklarning lingvopoetik tadqiqi; amaliy filologiyani rivojlantirish kabi mavzular doirasida mulohaza yuritilgan.

Mas`ul muharrir

**filologiya fanlari doktori,
professor Abuzalova M.Q.**

Taqrizchilar

**filologiya fanlari nomzodi,
dotsent Nazarova S.A.**

**filologiya fanlari nomzodi,
dotsent G`aybullayeva N.I.**

**tibbiyot fanlari doktori (PhD),
dotsent Ixtiyarova G.A.**

**To`plovchi va nashrga
tayyorlovchi**

**pedagogika fanlari nomzodi,
professor Yuldasheva D.N.**

Mazkur to`plamga kiritilgan maqolalar va tezislarning mazmuni, statistik ma`lumotlar hamda bildirilgan fikr hamda mulohazalarga mualliflarning o`zlari mas`uldirlar.

© Buxoro, Tadqiqot.uz, 2021

- inson anatomiyasi va fiziologiyasi;
- anamnez olish jarayoni;
- jarohatlar va shoshilinch tibbiy yordam;
- diagnostika va terapevtik muolajalar;
- taqdimot ko'nikmalarini rivojlantirish va hokazo.

Fikrimizcha, bizning yurtimizda ham shu kabi kurslar tashkil etilsa, ularda o'zbek va boshqa tillarda aynan tibbiyot xodimlariga dars berilsa, maqsadga muvofiq bo'lar edi. Zero, O'zbekisonga kun sayin ko'plab mutaxassislar tashrif buyurmoqdalar, ular o'zaro kasbiy hamkorlik doirasida, malaka oshirish maqsadida, yangi qo'shma tibbiyot muassasalarini barpo etish maqsadida kelmoqdalar. Bu yo'nalishdagi ishlarni rivojlantirib borish uchun turli xalqaro konferensiyalar o'tkazish, ularda fikr almashinish, xorijiy hamkasblar bilan tajriba almashinish kabi ishlar ham tilshunoslik, ham tibbiyot sohalari rivojiga katta hissa qo'shadi deb o'ylaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Палютина З.Р. Медицинская лингвистика как новое научное направление: проблемы становления и развития// Медицинский вестник Башкортостана. Том 8. № 3. 2013. – С.104.
2. N. Azimova, Uzbek: An Elementary Textbook, Georgetown University Press, 2010.
3. Как обойти грубое или "непристойное" выражение? Эвфемизмы в английском языке. <https://languagereal.ru/post/96>
4. <https://extension.ucsd.edu/International-Programs/Medical-English-4-week>
5. Ewa Donesch-Jezo. Teaching of vocabulary to medical students in ESP courses // LangLit. Vol 1. Issue-1. August, 2014. -P.72.

Ўзбек тилини тадқиқ этишда янгича ёндашувлар

Ражабов Дилшод Зарипович *

10.5281/zenodo.5685036

Аннотация. Мақолада жамиятимизда олиб борилаётган тил сиёсати доirasida Бухоро давлат университети жамоаси ва филология факультети билан бирга олиб борилган ютуқлар ҳақида изоҳ берилган.

Калит сўзлар: *лингвистика, лингвоперсонология, антропонимия, эвфемология, метафоралогия*

Айни кунларда ўзбек тилига берилаётган эътиборни, ўзбек тилшунослигининг бугунги ривожини олдинги йиллардан фарқлаш қийин эмас. Ўзбек тилшунослиги нишонланаётган тил байрамининг 32 йиллиги арафасида жуда кўп ютуқларга эришди. Ўзбек лингвистикасининг ранг-баранг соҳалари ривож топди. Жаҳонда XX асрнинг сўнгги чорагида содир бўлган глобал ўзгаришлар бошқа фанларда бўлгани сингари дунё тилшунослигида ҳам истиқболли илмий қарашлар, ғоялар ва ёндашувларга эга бўлган янги фанларнинг пайдо бўлишига ва тараққий этишига сабабчи

* Бухоро давлат университети доценти, ф.ф.д (DSc)

бўлди. Таъкидлаш лозимки, кейинги йилларда тилларни ҳар тарафлама ўрганиш ва тадқиқ этишга ёндашув тубдан ўзгарди.

1.Лингвоперсонология, яъни тилнинг шахс, жамият, маданият, урф-одат билан муносабатини ўрганадиган *амалий тилшунослик* равнақ топди (антропонимия, эвфемиология, метафоралогия...)

2.Бугунги кунда ўзбек тилининг ҳам *дунё тиллари қаторидан ўрин олишини мақсад қилиб қўйган тил корпуси* ҳам ривож топмоқдаки, бу қувонарли ҳол. Айни кунларда кўплаб тилшуносларнинг диққати Ўзбек тилининг миллий корпусини яратишга қаратилган. Шунинг учун миллий корпуснинг талабига кўра турли мазмундаги луғатларни яратишга аҳамият қаратиляпти. Бу соҳада факультетимиз тадқиқотчилари айнан ўзбек тили миллий корпусининг таъминоти бўйича тадқиқотларини яқунлаб амалиёт учун тақдим этмоқдалар.

3. Бухоро давлат университети ўзбек тилшунослиги кафедрасининг илмий тадқиқот режаларига мувофиқ «Ўзбек тилшунослигида тил, шахс ва жамият муносабатлари тадқиқи муаммолари» мавзусидаги илмий тадқиқот йўналиши доирасида соҳа лингвистикасини равнақ топтириш мақсади қўйилди. Режага мувофиқ айни кунларда грант лойиҳаси асосида тиббий мулоқот бирликларининг атамалар луғати ва электрон платформасини яратиш режалаштирилган. Бундан ташқари Бухоро жой номлар (топоним)ини ҳам ўрганишга катта аҳамият қаратилмоқда ва бу борада тадқиқотлар режаси белгиланган.

4. Сўнгги йилларда нуфузли халқаро илмий журналларда (**Web of Science Core Collection**) ёки “**Скопус**” (**Scopus**) маълумотлар базасида индексланган хорижий нашрларда мақолалар чоп этиришга аҳамият қаратилмоқдаки, айнан мана шу журналларда жамоамиз томонидан ўзбек тилини тарғиб қилишга қаратилган бир қанча мақолалар, жумладан, тиббиёт лингвистикаси йўналишида илмий қарашлар муҳокама этилмоқда.

Бу соҳада ҳали қилинажак ишларимиз бисёр. Бугунги куннинг долзарб масалаларига қаратилган ушбу анжуман ишига муваффақият тилайман.

1-SHO'BA.

TILSHUNOSLIKDA TIL, SHAXS, JAMIYAT MUNOSABATLARI TADQIQI MUAMMOLARI VA INNOVATSION G'OYALAR TIZIMINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Rus va o'zbek tillarida so'zlarning o'zaro tobe bog'lanishi: boshqaruv kategoriyasi

Ahmedov Bahodir Yaxshimurodovich*
10.5281/zenodo.5685052

Annotatsiya. Maqolada rus va o'zbek tillarida boshqaruv kategoriyasini shakllantirishda kelishik qo'shimchalarining ishlatilishi, hokim va tobeso'zlarning o'zaro tobe bog'lanish xususiyatlari qiyosiy tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: *boshqaruv, bosh va tobe so'z, kategoriya, flektiv til, ko'makchi, predlog, qo'shimcha*

So'z birikmalarining yasash usuli xilma-xil bo'lib, turli tillarda jiddiy farqlanadi. Har xil qurilishga mansub tillardagi so'zlarning grammatik bog'lanishini qiyosiy o'rganish esa ham nazariy, ham amaliy ahamiyatga molik. Binobarin, "so'z birikuv qoidalarida va turli tip hamda xildagi so'z birikmalarining paydo bo'lish qonuniyatlarida tilning milliy xususiyati yaqqol namoyon bo'ladi" [3,11].

So'zlarning tobe aloqa turlari ichida boshqaruv aloqasi ancha murakkab hisoblanadi. Rus va o'zbek tilida boshqaruv deganda, odatda, shunday tobe aloqa tushuniladiki, unda tobe so'z (ot, olmosh) hokim so'z talab qilgan kelishikda bo'ladi yoki ko'makchi bilan birga keladi [5.7].

Tobe bog'lanishning bir turi bo'lgan boshqaruv aloqasi o'zbek tilshunosligida sintaksisga doir ayrim ishlarda ma'lum darajada o'rganilgan [1.2.5]. Ularda tobe so'zning kelishik shakllari yoki ko'makchilar yordamida bosh so'z (fe'l, ot, sifat, son, undov va modal so'zlar) bilan sintaktik aloqaga kirishi va so'z birikmalari komponentlari o'rtasida hosil bo'ladigan sintaktik munosabatlar tahlil qilinadi.

Mazkur maqolada rus va o'zbek tillarida boshqaruv aloqasiga ta'sir etuvchi asoslarni chog'ishtirib o'rganish natijasida so'zlarni bir-biriga bog'lovchi sintaktik aloqa vositalari, birikma komponentlari qurilishi va semantikasi, ular o'rtasidagi sintaktik munosabatlardagi o'xshashlik hamda tafovutlarni aniqlashga harakat qilamiz.

Har bir tilda boshqaruv munosabati bilan bog'lanib kelgan so'zlar o'ziga xos sintaktik aloqa vositalariga ega. Rus tilida so'zlarning sintaktik aloqalari tobe so'zning shakli, yordamchi so'zlar va so'z tarkibi ko'magida ifodalanadi.

Masalan: *преданность Родине, держать рукой, дружба между народами.*

* Buxoro viloyat XTXQTMOHM dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi

МУНДАРИЖА

Rasmiy ochilish. Tabriklar		
<i>Hamidov O.H.</i>	<i>Rasmiy ochilish</i>	6
<i>Inoyatov A.Sh.</i>	<i>Tibbiyot va til mushtarakligi</i>	8
<i>Daminov M.I.</i>	<i>Til va madaniyat</i>	9
<i>Qahhorov O.S.</i>	<i>Davlat tili - millatning tirik nafasi</i>	10
<i>Xuseynova A.A.</i>	<i>Soha lingvistikasini rivojlantirish – davr talabi</i>	11
<i>Aslonova E.S.</i>	<i>Государственный язык – неотъемлемая часть духовной национальной культуры государства</i>	12
Yalpi majlis ma’ruzalari		
<i>Mengliyev B.R.</i>	<i>Tilshunoslik samara bersin.</i>	15
<i>Abuzalova M.Q.</i>	<i>Lingvistika va tibbiyot hamkorligi ijtimoiy zarurat sifatida</i>	17
<i>Чудакова В.П.</i>	<i>Психология пациента и этика врача</i>	22
<i>Ixtiyarova G.A.</i>	<i>Ginekologik kasallikni ifodalovchi tibbiy terminlar talqini</i>	25
<i>Мўратбек В.Қ.</i>	<i>Professor Q.Jўbanov уёқбектериндеги сёзтапым негиздери (Q.Jўbanov сёзтапымындаг ‘ы лексикология мәселелери)</i>	27
<i>Adilova S.A.</i>	<i>Tilshunoslik va tibbiyot integratsiyasi (AQSHdagi ayrim universitetlar misolida)</i>	36
<i>Rajabov D.Z.</i>	<i>O‘zbek tilini tadqiq etishda yangicha yondashuvlar</i>	40
1-sho‘ba. Tilshunoslikda til, shaxs, jamiyat munosabatlari tadqiqi muammolari va innovatsion g‘oyalar tizimini shakllantirish istiqbollari		
<i>Ahmedov B.Y.</i>	<i>Rus va o‘zbek tillarida so‘zlarning o‘zaro tobe bog‘lanishi: boshqaruv kategoriyasi</i>	42
<i>Akhmedov A.R. Po‘latova S.M.</i>	<i>O‘zbek shevalarini lingvo-geografik xaritalashtirish</i>	46
<i>Adizova N.I.</i>	<i>Leksik birliklarning milliy o‘zlik ruhini ifodalashdagi roli (Erkin Vohidov dostonlari asosida)</i>	50
<i>Elova D.Q.</i>	<i>O‘zbek tili milliy korpusi uchun so‘zlashuv uslubiga xos so‘zlarni teglash masalasig oid</i>	55
<i>Fayazova D.S.</i>	<i>Methodological approach in teaching process</i>	61
<i>Fayazova D.S. Shirinboyeva B.M.</i>	<i>Empowering languageskills through modern methods</i>	65
<i>Jo‘rayeva D.R. Qo‘shayeva N.E.</i>	<i>O‘quvchilar va aholi imloviy savodxonligini rivojlantirishning dolzarb masalalari</i>	68
<i>Kurbonov A.M.</i>	<i>Tasks of effective use of the uzbek language</i>	71
<i>Mengliyev B.R. Hamroyeva Sh.M. Elova D.Q.</i>	<i>Qirg‘iz va yoqut tili avtomatik morfoligik tahlil vositalari tajribasidan</i>	75
<i>Muxtorov E.M.</i>	<i>Vrach kasbiy mahorati tuzilmasida kommunikativ kompetentlikning o‘rni</i>	79
<i>Мўратбек Б.Қ. Саламат Э.С.</i>	<i>Этнолингвистика – этностық болмысты ұлттық тіл арқылы танып білу(Аймақтық лексика негізінде). Ethnolinguistics- knowledge of ethnic identity through the national language (based on regional vocabulary).</i>	84
<i>Orifjonova F. Orifjonova M.</i>	<i>Critically discussing student teachers' ideas</i>	88

<i>Ortiqova G. H.</i>	<i>Harakat tarzi shakllari va nutq</i>	93
<i>Saduaqas N.A.</i> <i>Ibragimov T.A.</i>	<i>Qazaq tilindegi dybyys saykestigi turaly</i>	97
<i>Sayfullayeva R.R.</i> <i>Abuzalova M.Q.</i>	<i>Til – millat ma'naviyati va madaniyati takomilining bosh masalasi</i>	102
<i>Tosheva D.A.</i>	<i>The use of examples of folklore in the description of the person</i>	104
<i>To'yeva Z.N.</i>	<i>Bayon –o'quvchining yozma nutqini tartibga solish vositasi</i>	111
<i>Salomova M.Z.</i>	<i>The role of teaching speaking through technology</i>	116
<i>Shoimqulova M.Sh.</i>	<i>The integration of technology into language teaching</i>	121
<i>Sharipova F. N.</i>	<i>Integrating technology in teaching listening skills</i>	125
2-sho'ba. O'zbek tili tibbiyot leksikografiyasi va terminologiyasini rivojlantirish ijtimoiy zaruriyat sifatida		
<i>Nazarova S. A.</i>	<i>So'z birikmasi – tibbiy atamalar “bunyodkori”</i>	131
<i>Nazarova D.G.</i>	<i>Lexicographic problems of the uzbek language</i>	136
<i>Rajabov D.Z.</i>	<i>Tibbiy birliklarning elektron lug'atlari xususida</i>	139
<i>Sobirova D.R.</i>	<i>Qisqalik – samarali tibbiy reklama yaratishning muhim omili</i>	141
<i>Toirov G.I.</i>	<i>Shifokor nutqining lingvistik xususiyatlari</i>	146
<i>To'rayeva Sh.</i>	<i>So'z birikmasi tibbiy terminlar tizimida</i>	150
<i>Xamidova G.Y.</i>	<i>Особенности преподавания медицинской терминологии на уроках русского языка как иностранного</i>	153
<i>Xojiyeva M. Y.</i>	<i>Shaxsni tavsiflovchi so'z birikmalarining tibbiyotda qo'llanilishi</i>	157
<i>Yokubova Sh. Y.</i>	<i>Tibbiy matnlarda obyektli birikmalarning voqelanishi</i>	161
<i>Yuldasheva D.N.</i> <i>Chullieva G.T.</i>	<i>Тшина и тон звука как медицинский эфемизм</i>	164
<i>Navro'zova M.G'.</i>	<i>Tibbiy birliklar tadqiqi</i>	172
3-sho'ba. Tibbiyot ta'limida lingvokulturologiya va psixolingvistikaning ahamiyati hamda dolzarbligi		
<i>Ahmadova U.Sh.</i> <i>Bozorova G.Z.</i> <i>Mirjonov N.N.</i>	<i>Tibbiyot sohasida perifrazarlar</i>	174
<i>Абдуллина А.Б.</i>	<i>Мұқағали Мақатаев әңгімелеріндегі психологизм</i> <i>Psychologism in the stories of mukagali Makatayev</i>	179
<i>Adizova Nigora</i> <i>Adizova Nodira</i>	<i>Alisher Navoiyning tibbiy qarashlari</i>	182
<i>Gafurova N.T.</i> <i>Hikmatov N.I.</i>	<i>Значение языка в развитии высшего образования</i>	185
<i>G'aybullayeva N.I.</i>	<i>Tibbiy lingvistik birliklar platformasining amaliy ahamiyati</i>	190
<i>Hayitov Sh.A.</i>	<i>Alisher Navoiy tib ilmi va tabiqlar haqida</i>	195
<i>Haydarova N.A.</i>	<i>The importance of metaphors usage in medical discourse</i>	200
<i>Jumayeva M.</i>	<i>O'zbek xalq maqollarida tibbiy birliklarning qo'llanilishi</i>	204
<i>Kobilova F.T.</i>	<i>The problems of research on methods of foreign filology teaching with innovative approach</i>	207
<i>Raximov M. M.</i>	<i>Linguotherapy as the method of treatment</i>	211
<i>Xalikova M.X.</i> <i>Teshayeva M.Sh.</i>	<i>Shoshiyning tibbiyot ilmiga bag'ishlangan “qonuni bositii” asarida mavjud ayrim tibbiy atamalarning lingvistik tahlili</i>	214
<i>Niyozova M.F.</i>	<i>Davriy nashrlarda tibbiyotga oid tasviriy vositalarning</i>	218

	<i>qo'llanilishi</i>	
4-sho'ba. Tibbiy birliklarning lingvopoetik tadqiqi		
Yusupova D.Y.	<i>Tilshunoslikda evfemizm hodisasi talqini (H.Xudoyberdiyeva she'rlari asosida)</i>	222
Қалиев Е.М.	<i>«Ант» драмалық дастанының тарихи және фольклорлық негізі Historical and folklore basis of the dramatic saga "The Oath"</i>	228
Yuldasheva M.M.	<i>Tibbiy pedagogik yo'nalish talabalarida milliy an'analar asosida bag'rikenglikni rivojlantirish</i>	232
5-sho'ba. Amaliy filologiyani rivojlantirish - davr talabi		
Ashurbayeva R.Q.	<i>Yosh avlodda tibbiy madaniyatni rivojlantirishda ona tili fanining ahamiyati</i>	237
Istamova S. I.	<i>Taqlid so'zlarning tibbiyotda qo'llanilishi</i>	241
Qobilova A.B.	<i>O'zbek va ingliz tili tibbiy perifrazalarining kognitiv-morfologik xususiyatlari</i>	245
Toshtemirova S.	<i>Tibbiyot lingvistikasi: vujudga kelishi, dolzarbligi, maqsad va vazifalari</i>	248